Sudbina grofovske obitelji Zrinski za života Nikole Sigetskog

Džafić, Silvio

Undergraduate thesis / Završni rad

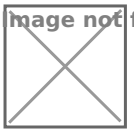
2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:403266

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

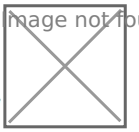
Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

SILVIO DŽAFIĆ

SUDBINA GROFOVSKE OBITELJI ZRINSKI ZA ŽIVOTA NIKOLE SIGETSKOG

Završni rad

Pula, rujan, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

SILVIO DŽAFIĆ

SUDBINA GROFOVSKE OBITELJI ZRINSKI ZA ŽIVOTA NIKOLE SIGETSKOG

Završni rad

JMBAG: 0303062845, redoviti student

Studijski smjer: jednopredmetni preddiplomski studij povijesti

Predmet: Raseljenička kriza za osmanske ugroze

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Jurković

Pula, rujan, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Silvio Džafić, kandidat za prvostupnika povijesti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 24. rujna 2018.

student

_____

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Silvio Džafić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Sudbina grofovske obitelji Zrinski za života Nikole Sigetskog* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna 2018.

Potpis

_____

SADRŽAJ:

1. Porijeklo grofovske obitelji Zrinski……..……1

2.Postupna aklimatizacija Zrinskih u Slavoniji…….……..…4

3.Posjedi Zrinskih na području srednjovjekovne Hrvatske, Slavonije i Dalmacije…….....7

3.1 Posjedi Zrinskih u Pounju i Banovini……..……..……..……7

3.2 Posjedi Zrinskih u okolici Zagreba i Turopolju ……..8

3.3 Posjedi Zrinskih u Međimurju……...9

3.4 Posjedi Zrinskih od Ozlja do Kvarnera……...9

4. Grofovska obitelj Zrinski…….10

4.1. Nikola III. Stariji……...10

4.2 Nikola IV. Zrinski Sigetski…….....14

5. Kapetan Sigeta, opsada, smrt i junaštvo……22

6. Zaključak……..……28

7. Literatura…….....29

1. Porijeklo grofovske obitelji Zrinski

U sustavu je hrvatskih plemićkih rodova jedan od pokazatelja odvajanja ogranka (*hiže* ili *kolina*) od roda bio stolni grad, odnosno pronalazak novog sjedišta ogranka roda. Pored stolnog grada iliti središta čitava roda postojali su i "gradovi" obrambene naravi, koje se moglo napuštati ili čak zamijeniti kao što je bio slučaj s tada knezovima Bribirskim iz roda Šubića. Oni su tu središnju tvrđavu imali u Ostrovici, na brdu koje je dominiralo Ravnim kotarima. Sama tvrđava Ostrovica bila je ključna i za buduću obranu Zadra od osmanlijske prijetnje. No, važniji grad za knezove Bribirske, bio je sam grad Bribir u blizini Skradina koji su Šubići dobili s ozemljem između Zrmanje i Krke kao nasljedno dobro, odnosno *plemenšćinu* 1251. godine. Tim su činom pored funkcije župana dobili i novu titulu nasljednih knezova od hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV. Time Bribir postaje centar njihove moći, dok je Ostrovica bila na susjednom brdu i služila im je kao utvrda u koju su se mogli povući u slučaju opasnosti.

Uslijedilo je razdoblje uspona moći samih knezova Bribirskih, odnosno Stjepkovih sinova, koji su bili na čelu roda od druge polovice 13. do prve polovice 14. stoljeća. U tom periodu se vrhunac moći dogodio za vrijeme najstarijega Stjepkovog sina, Pavla Šubića Bribirskog, koji se kao blizak rođak Arpadovića (majka mu je bila iz te obitelji) upleo i u dinastičke prijepore između Arpadovića i Anžuvinaca oko pitanja sukcesije ugarsko-hrvatske krune. Učvrstio je svoju moć uz podršku članova svog roda i još k tome su ga kraljevi Andrija Arpadović i Karlo Anžuvinac potvrdili kao nasljednog bana Hrvatske i Dalmacije (*banus Croatiae et Dalmatiae*) te gospodara Bosne (*dominus Bosnae*). Kao jedan od najmoćnijih plemića u povijesti Hrvatske bio je neokrunjeni vladar Hrvata.[1] Kasnije su njegovi potomci po ženskoj liniji postali i prvim kraljevima Bosne.

Smrću Pavla Šubića Bribirskog 1. svibnja 1312. počinje i naglo slabljenje tog ogranka knezova Bribirskih, u kasnijim dokumentima nazvanog Banići. Naime, njegov najstariji sin i nasljednik Mladen II. se uspio sukobiti sa samim kraljem Karlom Robertom, s knezovima Krčkim (budućim Frankopanima), Kurjakovićima od roda Gusića, koji su imali titulu knezova Krbavskih, s Nelipićima porijeklom iz roda Svačića te

[1] Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata, pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526*., Marjan tisak, Split, 2004., str. 212.

sa Šibenikom i Trogirom. Ova velika koalicija odlučila se suprotstaviti navodno autokratskoj vladavini Mladena te su ga na vojnom polju porazili u bitci kod Bliske godine 1322. pod zapovjedništvom slavonskog bana Ivana Babonića. Nakon tog poraza dolazi do podjele i unutar moćnih Banića te jedan dio ostaje u Bribiru, a drugi dio pod vodstvom Mladenova brata Grgura s kraljem Ludovikom Velikim mijenja grad Ostrovicu za Zrin na Uni 1347. godine. Tim činom počinje se stvarati novi identitet knezova Bribirskih utemeljen na novom stolnom gradu Zrinu koji je tada bio u Slavoniji. Činom zamjene osnovana je nova loza i ogranak Šubića koji nosi titulu Zrinski (*de Zrino*).[2] Naime, Juraj III. Bribirski, sin Mladenova brata Pavla II. i Grgurov nećak i štićenik, postaje Juraj I. Zrinski.

(Silvio Džafić, Ostaci Zrina)

[2] Damir Karbić – Suzana Miljan, "Knezovi Zrinski u 14. i 15. stoljeću između staroga i novoga teritorijalnog identiteta", u: Romana Horvat (ur.), *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti,* Matica hrvatska, Zagreb, 2012., str. 15.

Dok se taj ogranak Banića kao grofovi Zrinski pokušava prilagoditi novoj slavonskoj okolini, drugi ogranak u Bribiru ipak zadržava neke od svojih originalnih posjeda, od kojih su najvažniji bili Bribir (kao stolni grad roda) i Skradin te vrlo važne utvrde srednjovjekovne Hrvatske, Omiš i Klis. Posljednji važniji knezovi Bribirski od Banića bili su Mladenov brat Juraj II. te njegov sin Mladen III. i unuk Mladen IV. koji su ga naslijedili. Nakon smrti Mladena III. god. 1348. u kugi, koja je tada harala Europom, nekadašnji utjecaj i moć knezova Bribirskih, ali i čitava roda Šubića na cjelokupnom području srednjovjekovne Hrvatske naglo slabi. Banići su u srednjovjekovnoj Hrvatskoj nestali smrću Mladena IV. u maloljetnoj dobi te je njegove posjede naslijedio najbliži mu rođak u ogranku Banića Nikola II. Zrinski.

(Silvio Džafić, Zidine unutar ostataka Zrina)

2. Postupna aklimatizacija Zrinskih u Slavoniji

Nakon zamjene Ostrovice za Zrin dana 31. VII. 1347. mijenjaju se i interesne zone za knezove Zrinske. Interesne zone novoosnovane grane Šubića Bribirskih, Zrinskih, bila su područja: zapadno područje gornjeg Pounja sa Zrinom kao centrom, potom Slunj i okolica, županija Bužani te naposljetku posjedi u Bribiru pod njihovom upravom.[3] Politika stjecanja posjeda u Pounju bila je sljedeća: rješavanje pograničnih sporova s plemenitim ili crkvenim vlasnicima zemljišta putem pozivanja prava na njihovu zamjenu Ostrovice sa Zrinom koja je prema njima uključivala i sporna područja. U tim su sporovima najčešće Zrinski bili u prednosti te su rješavani u njihovu korist. Time su se posjedi oko Zrina polagano, ali sigurno počeli formirati u jednu veću cjelinu. Drugo područje je bilo gore spomenuti Slunj i njegova okolica. Naime, i tu je bilo sporova s knezovima Krčkim koji su pred dvorskim sudom parnicu riješili u svoju korist tako da su Zrinske novčano obeštetili pa je interes Zrinskih za Slunj s vremenom splasnuo. Područje županije Bužani ulazilo je u "stare" posjede Banića prije selidbe u Zrin te je kao takva bila važnom u politici očuvanja njihovih interesa na području Hrvatske i Dalmacije. No, kada su se Zrinski okrenuli prema Slavoniji i Ugarskoj, njihov je interes postupno opao, ne samo za Bužane, već i za stare rodovske posjede u Bribiru i oko njega. Tek kada se već osjećao pritisak Osmanlija ponovno su se Zrinski angažirali oko pitanja patrimonija/plemenšćine Bribira. Kako su se polagano, ali sigurno Zrinski "povlačili" s Jadrana, tako su njihovu ulogu i mjesto za rast i širenje svoje moći na tom prostoru preuzeli knezovi Krčki. Zrinski su svojim trudom stvorili novi "kontinentalni" identitet vezan upravo za stolni grad Zrin i pretvorili ga u veliko vlastelinstvo.

Još jedan primjer okretanja novoj sredini i novom identitetu bio je i odnos Zrinskih prema službenicima koji su mogli služiti kao službenici/družbenici odnosno familijari i mogli su biti na zrinskim posjedima nositelji visokih upravnih položaja, arbitara (mirovni sudci), vojnih službi i tome slično. Mreža iz koje su se vukli njihovi službenici bila je ogromna, od starih bribirskih posjeda u zaleđu Dalmacije do Ugarske, ali ipak većinom su se uzimali i pozivali u službu familijari s istog ili sličnog područja gdje su Zrinski imali

[3] Karbić – Miljan, "Knezovi Zrinski…", str. 16-24.

posjede. Tako su u većini slučajeva, na primjer, za poslove u Pounju birani ljudi iz Pounja. No, za familijare su uzimali i daleke rođake, pripadnike roda Šubića.

Ne smijemo zaboraviti niti jedno od glavnog "oružja" širenja teritorija plemića, a to su bračne veze i ugovori o nasljeđivanju s bliskim rođacima. Zrinski su tim putem stekli mnoge posjede, stvarali saveze s ostalim velikaškim obiteljima, kao što su knezovi Krčki (Frankopani), te s mnogim drugim moćnim plemenitim obiteljima. Prve generacije se za ženidbu okreću srednjovjekovnoj Hrvatskoj, ali nisu bile isključene niti bračne veze sa slavonskim plemićima kao "sredstvom" širenja svoga utjecaja u samoj Slavoniji. Zanimljivo je da su sve do pada Bribira u ruke Osmanlija ipak na umu imali i svoju staru djedovinu te su održavali veze s preostalim Šubićima.[4] Zahvaljujući tim vezama sklopljen je 1408. god. pred Zagrebačkim kaptolom i prvi ugovor o međusobnom nasljeđivanju sa Šubićima između Petra I. Zrinskog i Jakova II. Bribirskog iz ogranka Nikolića. Taj se ugovor o međusobnom nasljeđivanju realizirao 1456. god. Jurjevom smrću, jer ovaj nije imao muškog potomka, a iza sebe je ostavio prostrana imanja između Zrmanje i Krke koja je naslijedio Petrov sin, Nikola II. Zrinski.[5] Nakon toga su Zrinski ostvarili bračnu vezu i s knezovima Kurjakovićima Krbavskim. Naime, Nikola III. Stariji Zrinski je oženio 1508. god. Jelenu, sestru Ivana Karlovića, posljednjega živućeg potomka knezova Kurjakovića.[6] Tom su prilikom sklopili i ugovor o međusobnom nasljeđivanju sviju imanja u slučaju da jedna od tih obitelji ostane bez muškog nasljednika. Tako su uz Frankopane Zrinski postali jednom od najsnažnijih hrvatskih i slavonskih plemićkih obitelji.

Zbog nezadrživog osvajanja Osmanlija, Zrinski su ponovno bili prisiljeni napustiti djedovinu u Pounju te pronaći posjed koji ne bi bio pod konstantnom prijetnjom od osmanskih pljačkaških i ratnih pohoda. Njihova aklimatizacija u Slavoniji i kasnije u Ugarskoj bila je rezultatom pomnog planiranja i prikupljanja posjeda zahvaljujući bračnim strategijama i proračunatim ugovorima o nasljeđivanju da bi na koncu postali jednim od najsnažnijih velikaša južno od Drave. Ipak, unatoč promjeni stolnog grada

[4] Nataša Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, BARBAT, Zagreb, 2001., str. 16.
[5] *Hrvatska opća enciklopedija*, sv. 11, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 777.
[6] *Opća i nacionalna enciklopedija u 20 svezaka*, sv. 8, Pro Leksis – Večernji list, Zagreb, 2007., str. 398.

(Čakovec), zadržali su “stari” pridjevak *de Zrino* (hrv. Zrinski, mađ. Zrini) čuvajući tako od 14. st. stečeni identitet i obiteljski ugled u Slavoniji.

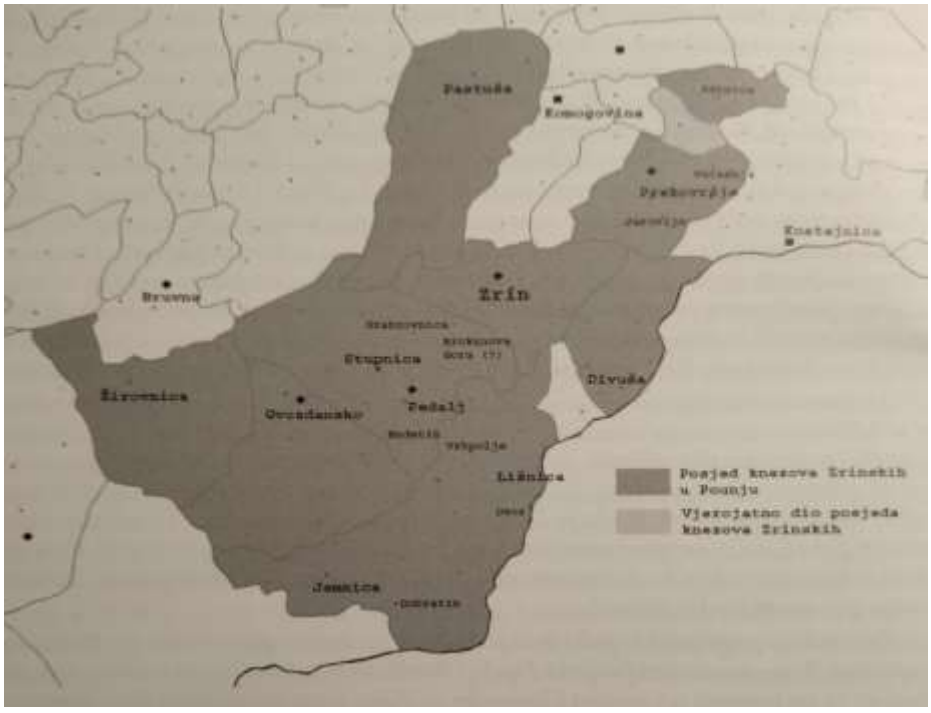

(Grb grofovske obitelji Zrinski. Preuzeto iz:
https://en.wikipedia.org/wiki/Zrinski_family#/media/File:Grb_Zrinskih,_Čakovec_5.JPG)

3. Posjedi Zrinskih na području srednjovjekovne Hrvatske, Slavonije i Dalmacije

3.1. Posjedi Zrinskih u Pounju i Banovini

Kao što je već spomenuto, prvotni je cilj obitelji bio oporavak i postupno poboljšanje situacije u novodobivenom Zrinu u Pounju. Tako je prva ekspanzija bila usmjerena upravo na okolicu vlastelinstva Zrin, odnosno na područje lijeve strane Une gdje su proširili i ujedinili posjede. Upravo će posjedi u Pounju postati centrom njihove gospodarske moći sve do kasnije selidbe u sigurnije krajeve Kraljevstva (1556. – 1577.).[7] Ti posjedi su s obzirom na povoljan geografski smještaj bili idealni i za političko uzdizanje i za širenje obiteljskog utjecaja kroz sklapanje politički i vojno motiviranih saveza ne samo u Slavoniji nego i u Hrvatskoj pa i u Ugarskom Kraljevstvu. Isto su tako, s obzirom na rudna bogatstva i poljoprivredne potencijale, ti posjedi omogućavali i razvoj gospodarstva.

(Karta posjeda Zrinskih u gornjem Pounju. Preuzeto iz: Horvat, "Kašteli knezova Zrinskih…", str. 18.)

[7] Krešimir Regan, "Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski", u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 138.

Ti su posjedi već krajem 15. stoljeća činili uglavnom protuosmanski pojas koji je služio u obrani domovine i kao takvi su postali prvom crtom obrane s Unom kao jakom prirodnom granicom. Odmah po dolasku, obitelj je držala dva grada: stolni grad Zrin i Pedalj. S njihovim rastom počinju se graditi i posve novi kašteli i gradovi. Pod posjed Zrina spadalo je područje od Jamnice pa preko Lišnice i Divuše na lijevoj obali Une do granice grada Kostajnice. Zrinski su se doduše i s knezovima Kostajničkim sporili oko te granice. Jugozapadno od Zrina je i kaštel Gvozdansko bio u posjedu Zrinskih. Na tom su se vlastelinstvu razvili rudnici olova i srebra, a u podgrađu Gvozdanskog podignute su ljevaonice i kovnice novca. Grad Pedalj, koji je imao i osobine kaštela, Zrinski su preuzeli zajedno sa Zrinom. Među njihovim se posjedima spominju Gora i Kostajnica, koja i dan danas stoji na granici između Hrvatske i BiH, a Zrinski su je u posjed dobili 1528. godine. Zatim su tu još Novi i Prevršac, također gradovi kašteli s pripadajućim vlastelinstvima.

3.2. Posjedi Zrinskih u okolici Zagreba i na Turopolju

Dio posjeda u Slavoniji Zrinski su naslijedili putem ženidbene strategije. Naime, Nikola III. Zrinski Stariji oženio je 1508. god. Jelenu, sestru grofa Ivana Karlovića Krbavskog, kasnijega hrvatskog bana. Karlovićeve su posjede s 22 “tvrda grada” u Krbavi, Hotuči, Odorju i Lici Zrinski trebali naslijediti na osnovi baštinskog ugovora. Na koncu je Karlović u ratovima s Osmanlijama još za života izgubio sve te gradove, ali je pred kraj života uspio uzeti u zakup vlastelinstvo Medvedgrad. Upravo je to vlastelinstvo s tvrđavama u Medvedgradu, Rakovcu te Lukavcu u Turopolju naslijedila nakon njegove smrti 1531. odlukom Hrvatskog sabora i potvrdom kralja Ferdinanda 1534. god. sestra mu Jelena, udovica i majka Nikole IV. i Ivana Zrinskog, premda to vlastelinstvo nije bilo spomenuto u baštinskom ugovoru iz 1508. godine.[8] Tako su pod izravno zapovjedništvo Nikole IV. Zrinskog Sigetskog potpali i članovi plemićke općine Turopolja. Među novostečenim posjedima u Slavoniji valja spomenuti još gradove Bisag, Pakrac i Vrbovec.

[8] Vrlo detaljan opis borbe, tada već udovice, Jelene da sinovima osigura vlastelinstvo Medvedgrad koje je ostalo nakon neočekivane smrti brata joj Ivana, vidi u: Nada Klaić, *Medvedgrad i njegovi gospodari*, ČGP Delo – Globus, Ljubljana – Zagreb, 1987., str. 203-214.

3.3. Posjedi Zrinskih u Međimurju

Nakon dugogodišnje vojne i banske službe Nikole IV. Zrinskog na hrvatskoj granici s Osmanlijama kao kompenzaciju za nagomilani dug od nekoliko desetaka tisuća zlatnih ugarskih florena kralj Ferdinand Habsburški mu je 1546. godine uz nadoplatu predao u posjed grad Čakovec s vlastelinstvom Međimurje.[9] Dok su Zrinski bili u Čakovcu pretvorili su ga u renesansnu neosvojivu tvrđavu koja je zamijenila njihov stolni grad Zrin. Čakovec i zrinska palača su u to vrijeme zbog svoje udaljenosti od granice i relativne sigurnosti s obzirom na osmansku opasnost postali centrom gospodarstva i političke moći obitelji. U međimurski posjed spadali su utvrda Kotoriba, dvorac Lapšina i dobro utvrđeni Legrad.[10] Zrinski su u 17. st. podigli iz temelja sasvim novu i modernu tvrđavu, Novi Zrin, koja je uz Legrad bila izuzetno važna za obranu Carstva, ali i kao uporište za napade na Osmanlije u okupiranoj Ugarskoj.[11] Bitno je spomenuti da su Legrad i Novi Zrin imali i snažnu prirodnu obranu, jer su podignuti na obalama rijeke Mure i Drave.

3.4. Posjedi Zrinskih od Ozlja do Kvarnera

Nikola IV. Zrinski posjede od Ozlja do Kvarnera dobio je putem braka sklopljenog s Katarinom Frankopan. Katarinin brat Stjepan bio je jedini muški nasljednik Frankopana Modruških i Ozaljskih te su tako svi posjedi i vlastelinstva naslijedili sinovi Katarine i Nikole. Stjepan Frankopan je, dakle, umro bez potomstva, a ugovorom o nasljeđivanju s njim su Zrinski zadobili nove posjede od kojih su, osim vlastelinstava Ozalj i Modruš, svakako važni Bakar, Bribir u Vinodolu i Čabar koji je služio kao talionica željeza za oklope i oružja.[12]

[9] Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva…*, str. 25.
[10] Dragutin Feletar, "Značenje zrinskog Legrada i Novog Zrina u obrani od Osmanlija", u: Romana Horvat (ur.), *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti,* Matica hrvatska, Zagreb, 2012., str. 167.
[11] *Isto*, str. 178.
[12] Regan, "Plemićki gradovi, kašteli…", str. 176.

4. Grofovska obitelj Zrinski

4.1. Nikola III. Stariji

Nakon što su se Zrinski već aklimatizirali u slavonsku okolinu i kada su se oporavili od gubitka Ostrovice počeli su se širiti te je njihova moć postupno rasla. No, gotovo nitko nije bio svjestan prijetnje koja je dolazila s istoka, a koja je preko Balkana rušeći slabe državne tvorevine dospjela do ugarsko-hrvatskih granica te je načinom ratovanja zaprijetila samom opstanku hrvatskoga naroda. Naime, od pada Bosne 1463. do bitke kod Siska 1593. god. hrvatski je prostor pretrpio gubitak od preko 60% stanovništva. Jedan od glavnih razloga zašto Hrvatska nije pala pod osmansku vlast su upravo plemići koji su se borili svim svojim sredstvima i mogućnostima ne samo zbog vlastita opstanka i očuvanja patrimonija, već i za kršćanstvo općenito. Jedna od takvih obitelji, koja je dala sve od sebe da obrani hrvatsko područje, su Zrinski. Od pada Bosne do kraja takozvanih Hrvatsko-turskih ratova gotovo su uvijek bili na granici, i svojim vojnim i političkim djelovanjem branili su interese Hrvatske i Hrvata ne samo u srazu s Osmanlijama već i u nastojanjima da potaknu zapadne zemlje u slanju pomoći osamljenoj Hrvatskoj u neprekidnoj borbi s pustošećim naletima akindžija i martolosa.

Od poraza na Krbavskom polju 9. rujna. 1493. moglo se naslutiti da dotadašnji način ratovanja teškom konjicom i nije bio efikasan protiv lake osmanske konjice koja je tijekom bitaka koristila svoju manevarsku prednost. Nakon tog poraza počele su se tražiti drugačije metode. Jedan od prijedloga je iznio Nikola III. Stariji. Valjalo se prilagoditi “Turcima” i od njih preuzeti metode ratovanja te krenuti u pljačku i iznenadnim akcijama pustošiti osmanski teritorij. Inače Nikola III. Stariji, rođen 1489. god., je bio sin Petra II., jednoga od plemića poginulog u Krbavskoj bitci. Kao i njegovi prethodnici istaknuo se u obrani od Osmanskog Carstva, te je u tu svrhu trošio enormne novčane i materijalne resurse ratujući u prvoj zoni ratne opasnosti uza samu granicu s Bosnom pod Osmanlijama.[13]

Nikola III. Stariji živio je i u vrijeme građanskog rata u Kraljevstvu koje je dodatno narušilo ionako težak položaj branitelja. Naime, nakon smrti Ludovika II. Jagelovića na Mohačkom polju, Zrinski i ostatak hrvatskog plemstva našao se pred dvojbom koga

[13] Ivan Jurković, “Nikola Stariji i Nikola Sigetski”, u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 15.

izabrati za kralja. Na jedenoj stani bio je Ferdinand Habsburški, a na drugoj Ivan Zapolja. Hrvati su ostali podijeljeni. Jedni su priznali Ferdinanda za kralja na Hrvatskom saboru u Cetinu, a drugi su prihvatili Zapolju za kralja na Slavonskom saboru u Dubravi. Jedan od šestorice plemića, najzaslužnijih prilikom izbora Ferdinanda za hrvatskog kralja bio je i Nikola III. Stariji. Neki tvrde da je Nikola Stariji dao podršku Ferdinandu zato što mu je Ferdinand do tada već slao pomoć za obranu od Osmanlija. Drugi velikaš koji je primao pomoć Habsburgovaca bio je i Ivan Karlović, hrvatski ban koji je obnašao tu dužnost od 1521. do 1524. i od 1527. do 1531. godine. On se poput Nikole Starijeg pokazao kao vješt strateg i organizator obrane hrvatskih zemalja od osmanske opasnosti. I Ivan Karlović je odlučio poduprijeti Ferdinanda za kralja Hrvatske.

Zrinski jednostavno nisu bili više u mogućnosti odolijevati napadima akindžija te im je trebala nova strategija i novi saveznik, a kako bolje steći novog prijatelja nego bračnom vezom? Tako su se Nikola III. Stariji i krbavska kneginja Jelena, sestra Ivana Karlovića oženili, a kasnije su s Ivanom potpisali i ugovore o nasljeđivanju. Zanimljiv je pregled posjeda Ivana Karlovića. U posjedu je imao 22 “tvrda grada”. Premda je većina tih gradova bila u prvoj zoni ratne opasnosti to samo pokazuje koliko su moćni bili knezovi Krbavski s gradovima poput Komića, Mrsinja, Obrovca, Ostrovice, Udbine, Vrbovca i Preskovca. O kakvoj je moći Krbavskih s obzirom na ta imanja bila riječ, vidi se i iz činjenice da Zrinski ugovorom o nasljeđivanju u to vrijeme raspolažu sa “samo” 9 gradova, a slovili su kao imućna aristokratska obitelj. Ugovor između Nikole III. i Karlovića obnovljen je 1529., a potvrdio ga je sam kralj Ferdinand 1534. godine iako je većina tih gradova bila već u rukama Osmanlija.[14] Do obnove ugovora je došlo zato što se vidjelo da će Karlović umrijeti bez djece. Ipak, vlastelinstvo se Medvedgrad, kao što je već spomenuto, pokazalo kao idealno utočište za zbrinjavanje obitelji na, s obzirom na osmansku opasnost, sigurnijem teritoriju. Za to je vlastelinstvo s tri tvrđave uspješno dovršila parnicu udovica Jelena sa sinovima protiv Ludovika Pekrija.

Nikolu III. Starijeg trebamo iznova spomenuti jer je otvoreno negodovao zbog viteškog načina ratovanja putem teške konjice i predlagao da se promjeni načina ratovanja s Osmanlijama.[15] Prema njemu jednostavno se nije moglo obraniti od

[14] Darko Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje u doba Zrinskih. Život na zrinskim dvorovima, utvrdama i vlastelinstvima u 16. i 17. stoljeću, s knjigama recepata*, Meridijani, Zagreb, 2016., str. 109.
[15] Jurković, “Nikola Stariji i Nikola…”, str. 14.

konstantnih pljačkaških pohoda preko granice te je odlučio vratiti neprijatelju istom mjerom na bosanskom teritoriju, s time da ga nije bilo briga koje su vjere neprijatelji. Svi preko granice za njega su bili podanici Osmanskog Carstva, odnosno "Turci", baš kako je to isticao i kapetan Klisa, Petar Kružić. Zato je otvoreno tražio promjenu strategije i napuštanje viteškog načina ratovanja. Godine 1530. kada je predložio tu promjenu načina ratovanja protiv Osmanlija, Nikola III. bio je čovjek u četrdesetim godinama života, fizički potrošen branitelj, koji nije više mogao parirati mlađim vojnicima. Zbog izmorenosti i manjka resursa pozvao je vojsku Ferdinanda Habsburškog da popuni posadnicima gradove Dobru Njivu i Novigrad, ali gradovi su i dalje ostali u posjedu Nikole i Zrinskih.

Veliki gospodarski pogoni Zrinskih koji su također došli pod udar Osmanlija bili su rudnici srebra, olova i željeza. Naime, već je kralj Matija Korvin dodijelio 3. ožujka 1463. Petru II. Zrinskom, ocu Nikole III., privilegij iskorištavanja ruda na koja nije morao plaćati kraljevski rudarski porez.[16] Vjerojatno zato što su Zrinski bili u prvoj ratnoj zoni i zato što je Matija Korvin imao suosjećanja prema plemićima koji su bili u izravnom doticaju s Osmanlijama te je znao da im je potrebna sva pomoć u obrani Kraljevstva i granice. Uz rudnike se u Gvozdanskom razvila kovnica novca koja je radila na visokoj kvaliteti izrade novca. Godišnje se proizvodilo oko 700 kilograma srebra koje se uglavnom kovalo u novac.[17] To je bio jedan od najvećih izvora zarade u Pounju sve dok opasnost od Osmanlija nije postala bliskom i svakodnevnom te je baš iz tog razloga podignuta Branič-kula.

Svakodnevne je osmanske nasrtaje i depopulaciju svojih posjeda gledao Nikola III. vlastitim očima, te je pokušavao svojoj obitelji naći mjesto koje se ne nalazi u prvoj zoni ratne opasnosti. Prvo je s kraljem Ludovikom pokušao zamijeniti Gvozdansko i Lijesnice (danas: Lišnica) za posjede u Ugarskoj. Nakon neuspjelog dogovora okrenuo se Ferdinandu s istom ponudom pa mu je ovaj predložio posjede u Istri, odnosno Pazinsku Knežiju i grad Kastav. Dogovor je bio postignut, međutim došlo je do

[16] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 97-104.
[17] Zorislav Horvat, "Kašteli knezova Zrinskih potkraj 15. i početkom 16. stoljeća u Pounju", u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 109-119.

komplikacija zbog prosvjeda kralja Ludovika pa je sve palo u vodu.[18] Činjenica da za života nije uspio naći sigurnije mjesto za svoju obitelj ga je frustrirala, ali se, kao što je već navedeno, njegova udovica pobrinula da posjede u Medvedgradskoj gospoštiji osigura za sebe pa je obitelj prebacila s granice u mnogo sigurnije područje kod Zagreba. Tim je činom glavnina obitelji postala bilociranom, što je također bila jednom od strategija prilagodbe hrvatskog plemstva za trajanja osmanske ugroze.[19]

Još jedan od mnogih procesa mijenjanja i prilagodbe hrvatskih plemića na ratom ugroženom prostoru može se ogledati i u bračnoj strategiji. Naime, prijašnja strategija bračnih partnera bila je imati dvoje do troje djece. No, s velikom smrtnošću djece u to vrijeme i još k tome zbog velike opasnosti stradavanja muškoga potomstva u borbama s Osmanlijama, moralo je doći do promjene. Nikola III. Stariji i Jelena Krbavska imali su dvije kćeri i četiri sina od kojih je najpoznatiji Nikola IV. Zrinski Sigetski koji će bračnu strategiju podići na potpuno novu razinu. Najstarija kći, Jelena se udala za Franju Tahija (Tahy), a Margareta za Ivana Alipića (Alapy), ugarske silom raseljene aristokrate, koji su dobili oveća imanja u Slavoniji. Među sinovima je bio najznačajniji očev imenjak Nikola IV. Zrinski Sigetski. Ivan I. je poginuo u zagrebačkom Vinodolu (1541.) u srazu s postrojbama Osmanlijama podložnih Zapoljevaca. S nepunih dvadeset godina je umro Juraj II., iste godine kada je u Beču umro i Petar III. (1547.).[20]

Vidimo da je život na granici s Osmanskim Carstvom bio prepun stresa, brige i borbe koja je Nikolu III. na kraju i otjerala u smrt. Naime, Nikola III. Zrinski umire u stolnom gradu svoje obitelji, Zrinu, 1534. godine. Pokopan je najvjerojatnije u franjevačkoj crkvi svete Margarete koje se ostaci i dan danas mogu naći u blizini Zrina. Sa smrću Nikole III. prestaje s radom jedno od njegovih najvećih postignuća, kovnica srebrnjaka u Gvozdanskom. Najvažnije stvari po čemu se pamti Nikola III. su kovnica, brak s Jelenom Karlović, prijedlog o promjeni ratovanja, usvajanje osmanskih taktika ratovanja te pečat Nikole III. Zrinskog na Cetingradskoj povelji iz 1527. u znak potpore Habsburgovcima. Nakon smrti Nikole III. nasljeđuje ga Nikola IV. Zrinski Sigetski, čiji je život i djelovanje prepuno nevjerojatnih događaja.

[18] Jurković, "Nikola Stariji i Nikola…", str. 15.
[19] *Isto*, str. 16.
[20] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 12.

4.2. Nikola IV. Zrinski Sigetski

Nikola je rođen u Zrinu, stolnom gradu svoje obitelji, oko 1508. godine. Bio je potomak s očeve strane slavnih Šubića, a s majčine moćnih krbavskih Karlovića. U historiografiji je stoga nazivan Nikola Šubić Zrinski Sigetski premda se on redovito predstavljao kao Nikola od Zrina.[21] S braćom je predstavljao tipičnog pripadnika tadašnjeg hrvatskog plemstva. Odmalena je učio kako postati što boljim ratnikom i vojskovođom. Nikola IV. Sigetski živio je u jednom od najgorih vremena za pripadnike svih staleža hrvatskog naroda. Kao dječak svjedočio je koje sve opasnosti nose sa sobom Osmanlije sa svojom strategijom neprestanog pljačkanja, otimanja i pustošenja hrvatskog teritorija. Zato je odmalena usmjeravan prema vojnom obrazovanju koje je uključivalo stjecanje vještina jahanja, rukovanja svim vrstama oružja, ponašanja u dvobojima, te taktičkih i znanja u vođenju strategija ratovanja.

Kao mladi vojnik s 21. godinom prvi put se istakao u opsadi Beča 1529. kada ga je bezuspješno podsjeo jedan od najvećih osmanskih sultana. Sigurno da je iz te opsade Nikola IV. Sigetski stekao iskustvo koje će tijekom svoga života često upotrebljavati. Za zasluge stečene prilikom te obrane Beča je od samog cara Karla V. bio nagrađen rasnim konjem i zlatom. No, Nikola je s bratom Ivanom i ranije bio poznat dvoru Habsburgovaca, osobito kralju Ferdinandu. Naime, njih su dvojica kao Ferdinandovi pristaše još 1527. god. aktivno sudjelovali u sukobima s Krstom Frankopanom i njegovim sljedbenicima, koji su nastojali učvrstiti vlast Ivana Zapolje u Slavoniji. Štoviše, ugled vrsnog vojskovođe je Nikola stekao i kod svojih neprijatelja poput rumelijskog beglerbega i kasnijega velikog vezira Mehmed-paše Ajasa 1534. godine.[22]

Nakon očeve smrti su Nikola i Ivan nastojeći ojačati fortifikacije svojih gradova u Pounju odlučili s Osmanlijama sklopiti separatni sporazum o primirju. Braća su, dakle, odlučila plaćati godišnja davanja odnosno tribut sultanu te su puštali osmanske postrojbe da prolaze preko njihovih posjeda u pohodima na zapad. Taj je njihov potez izazvao, ne samo bijes kod kralja Ferdinanda, već i ogorčenje kod susjednih hrvatskih velikaša. No, oni su uspjeli u svom naumu. Ojačali su svoje gradove, a potom su

[21] Hrvoje Petrić, "Nikola IV. Šubić Zrinski", *Hrvatska revija*, br. 3 (2017.), str. 29-33 (dostupno na: http://www.matica.hr/hr/530/nikola-iv-subic-zrinski-27448/

[22] Anđelko Mijatović, *Obrana Sigeta*, 2. dop. i prošir. izd., Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 39.

poslušali zapovijed iz Beča da se Ivan Katzianer, bivši Ferdinadov vojskovođa, kao veleizdajnik uhvati "živ ili mrtav". Katzianera su zbog suradnje s Osmanlijama braća Zrinski dala 1539. god. smaknuti u njihovoj Kostajnici, gdje su ga ugostili i jamčili mu sigurnost. I taj je postupak izazvao ogorčenje kod dijela hrvatskog plemstva, ali su njime "obnovili naklonost" kralja Ferdinanda. Istovremeno su otkazali plaćanje godišnjeg danka Osmanlijama te su im ovi zbog sramotnog postupka prema njihovu savezniku Katzianeru, ali i zbog otkazivanja tributa od 1540. godine neprestano napadali i pljačkali posjede u Pounju.

Kako je od majke i oca uz braću naslijedio velike dijelove posjeda koji su bili ili okupirani ili pod izravnom osmanskom prijetnjom, tražio je izlaze u sigurnijim mjestima Kraljevstva. Kada se njegova majka izborila za vlastelinstvo Medvedgrad, u Medvedgradu je našao izlaz u nuždi, koji Ferdinand 1541. daruje njemu i bratu Ivanu uz sve pomoćne i pripadajuće utvrde i gradove.[23] Premda je od tada obitelj bila smještena na sigurnijem mjestu, Nikola IV. Sigetski je i dalje svom snagom i resursima branio svoj stolni grad Zrin i sve svoje posjede na granici od osmanskih nasrtaja. Sa smrću braće Ivana, Jurja i Petra, Nikola IV. Sigetski postaje jedinim nasljednikom svih imanja i posjeda svojih roditelja. No, god. 1558. je Nikola ugovorio zamjenu posjeda s grofom Petrom Erdődyjem prilikom zaruka sina mu Jurja s Petrovom kćerkom Anom. Tada je za Medvedgrad i Rakovec dobio od Petra u zamjenu vlastelinstva Monyorókerék i Vörösvár u zapadnoj Ugarskoj (danas u istočnoj Austriji).[24] Dok je Nikola držao Medvedgrad u svojim rukama bilo je problema i s turopoljskom plemićkom općinom. Naime, kako je Nikola IV. bio, ne samo vlasnikom, već i kapetanom Medvedgrada, Rakovca i Lukavca imao je kontrolu nad plemićima posadnicima tih utvrda. Kada ih je pozivao na njihovu dužnost da aktivnije sudjeluju u obrani granice oni su mu odbijali poslušnost pozivajući se na stare pravice (iz 14. st. dok su još imali status gradokmeta) služenja isključivo tvrđavi Lukavec. Na kraju je od njih ultimativno zatražio, ili aktivniju službu u obrani granice, ili gubitak prava pripadanja plemenitoj općinskoj zajednici. Plemeniti su

[23] Ivan Jurković, "Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića *de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio drugi – Nasljednici Stjepana Berislavića tijekom 16. st.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 21 (2003.), str. 126, bilj. 38.

[24] Petar Erdődy je potom vlastelinstvo Medvedgrad dao u zakup dotadašnjemu dugogodišnjem upravitelju tog vlastelinstva u službi Zrinskih, Ambrozu Gregorijancu; usp. Klaić, *Medvedgrad i njegovi gospodari*…, str. 232 i 238.

Turopoljci na kraju popustili te su nakon 1553. god. u Nikolinoj banderijalnoj i banskoj vojsci sudjelovali i u obrani granice, ali su istovremeno Nikolinim odreknućem od prava na Lukavec konačno dobili i puno pravo upravljanja tom tvrđavom.[25] Osim spora s Turopoljcima, Nikola IV. Zrinski Sigetski vodio je još niz sporova pred kaptolom u Zagrebu sa susjednim feudalcima, navodno zato što je bio previše strog i nasilan prema njihovim kmetovima, ili zato što se sukobljavao s nižim plemstvom. Zbog svih navedenih stvari, ali i zbog "tlačenja" kmetova i predijalaca Zagrebačke biskupije, Zagrebački kaptol odlučio je tužiti ga 1544. godine.[26]

Vidimo da je Nikolina karijera bila prepuna vojnih uspjeha u bitkama s Osmanlijama, ali i u okršajima s pristašama Zapolje te u sukobima koje je vodio s onima koji nisu bili zadovoljni njegovim načinom rada i ponašanjem. Poput oca Nikole III. bio je pristašom Habsburgovaca pa je na zapovijed kralja Ferdinanda zarobio Petra Keglevića, koji je nepravomoćno gotovo šest godina držao u svojim rukama Čakovec i vlastelinstvo Međimurje.[27] Učinio je to i zato, jer se nagodio s Ferdinandom da u ime zaostalih plaća i dugovanja, uz nadoplatu, dobije to vlastelinstvo u trajni posjed. Čakovec je u trenutku kada ga je Nikola dobio 1546. godine bio izvrsno mjesto za novi obiteljski stolni grad u mnogo sigurnijoj ratnoj zoni od Zrina i Medvedgrada, a i posjedi u Međimurju nisu bili ni popaljeni niti porušeni poput onih u Pounju. Ferdinandov dug Nikoli iznosio je od 1542. do 1544. godine 20.000, od 1544. do 1546. godine 27.233, od 1546. do 1548. godine 57.000, odnosno ukupno 102.333 zlatnih ugarskih florena.[28]

Zanimljivo je usporediti posjede Nikole IV. s obzirom na blizinu granice. Primjerice, posjedi u Pounju koji su bili u prvoj zoni ratne opasnosti bili su ekonomski neisplativi. Na tim posjedima bilo je sve manje stanovništva odnosno kmetova, što nije čudno s obzirom na osmanski način i strategiju ratovanja, pogotovo kod protivnika koji se nisu predavali tako lako poput hrvatskih branitelja. Na posjedima koje je Nikola IV. Zrinski pak dobio u Međimurju nije bila ni približna situacija poput one u Pounju. Posjedi u Međimurju sastojali su se od ogromnih oranica, pašnjaka, šuma, gospodarski isplativih površina te selišta dobre kvalitete. Važnost nove ekonomske moći Zrinskih ogleda se i u

[25] Jurković, "Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze…", str. 125-126; detaljnije o čitavu razdoblju neposluha turopoljskih plemića vidi u: Klaić, *Medvedgrad i njegovi gospodari…*, str. 216-231.
[26] Petrić, "Nikola IV. Šubić…", str. 29-33.
[27] "Zrinski, Nikola IV.", u: *Hrvatska enciklopedija*, na: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=67474
[28] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje…*, str. 14.

ubiranju poreza od kmetova i sluga koje je Nikola IV. Zrinski dobio 1549. godine, a prihodi su bili relativno veliki. Stoga se Nikola odlučio na preseljavanje svojih kmetova i slugu iz Pounja i Slavonije koje je bilo pod izravnom opasnošću i na samoj granici u sigurniju zonu Međimurja koje je također bilo pod prijetnjom od osmanlijskih napada, ali ne toliko često i ne s tolikim intenzitetom. Posjedi Nikole IV. Zrinskog u Međimurju su u trenutku dobitka spadali u drugu zonu ratne opasnosti.[29] Pokazatelji napučenosti Međimurja jesu, nažalost, posljedice epidemije kuge, koja se pojavila 1553. te je trajala do 1555. godine. U toj je epidemiji na području Međimurja umrlo, kako bilježe izvori, otprilike 12.000 ljudi što je bila skoro polovica stanovništva. Nikola je godinama nakon te pošasti pokušavao napučiti Međimurje novim podanicima i tek je od kralja Ferdinanda 1561. god. dobio privilegije da kmetove koje naseli na međimurske posjede oslobodi određenih davanja i poreza kralju i državi na 12 godina. Kmetovi koji su naseljeni na međimurske i kasnije ugarske posjede Zrinskih, bili su oslobođeni plaćanja i crkvene desetine na što se ponovno bunio kaptol u Zagrebu Tim privilegijima su imanja Nikole IV. Zrinskog postala privlačna za sve one koji su trpjeli osmanski teror u blizini granice.[30] Tako su, s jedne strane novostečena imanja Zrinskih u Međimurju i Ugarskoj postupno napučena, a s druge su drevna njihova imanja uz granicu demografski opustjela. Kada su Osmanlije zrinsko Pounje osvojili, na taj napušteni teritorij planski su naselili svoje sluge i raju te su postavili svoje vojne posade na mjesto onih napuštenih.

U prethodnom smo poglavlju o Nikoli III. Starijemu spomenuli da se mogla vidjeti naznaka promjene bračnih strategija. Nikola IV. za razliku od oca objeručke je prihvatio nove bračne strategije.[31] Upravo ta pažljivo vođena ženidbeno-nasljedna politika doprinijela je u velikoj mjeri rastu na društvenoj ljestvici njegove obitelji. Prvi korak koji je Nikola IV. napravio bio je odabir supruge. Vjenčao se s Katarinom Frankopan 1543. godine. Poput oca oženio se sestrom posljednjega muškog potomka jedne od najmoćniji hrvatskih aristokratskih obitelji, Stjepana Frankopana Ozaljskog i Modruškog, te su njih dvojica sklopili 1544. god. ugovor o nasljeđivanju cjelokupne imovine (nekretnina i

[29] Ivan Jurković, "Klasifikacija raseljenika u Hrvata za trajanja osmanske ugroze (od 1463. do 1593.)", *Migracijske i etničke teme*, sv. 19, br. 2-3 (2003.), str. 147.
[30] Emil Heršak – Jože Šimunko, "Međimurje – povijest, identitet i seobe", *Migracijske teme*, vol. 6, br. 4 (1990.), str. 576.
[31] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 12-13.

pokretnina) onoga koji ostane bez vlastitih nasljednika.[32] Nakon Stjepanove smrti (1577.) bez potomstva, Nikolini i Katarinini sinovi su naslijedili sljedeće posjede: Ozalj, Ribnik, Dubovac, Novigrad, Zvečaj, Skrad, Lipu, Mlaku, Modruš, Vitunj, Ogulin, Plaški, Jesenicu, Ključ, Peć, Junac, Lukovdol, Grobnik, Trsat, Bakar, Hreljin, Drvenik, Grižane, Bribir i Novi u Primorju.[33] Preuzimanjem su tih posjeda Zrinski ustvari kontrolirali gotovo čitav teritorij, od rijeke Mure do Jadranskog mora, u zaleđu granice s Osmanskim Carstvom. Kontrolom su tog prostora odigrali i vrlo pozitivnu ulogu u povezivanju unutrašnje Hrvatske s Jadranskim morem zahvaljujući trgovini i komunikacijskim pravcima koje su štitili.

Važna promjena u kreiranju bračne strategije jest i broj djece u braku Nikole i Katarine. U osamnaest godina njihova braka rodilo im se trinaestero djece što je nevjerojatni skok s obzirom na broj djece njegovih, a osobito njezinih roditelja. Djeca Nikole IV. Zrinskog bila su: Ivan II. (1545.), Jelena (1546.), Barbara (1547.), Katarina (1548.), Juraj IV. (1549.), Doroteja (1550.), Krsto (1551.), Uršula (1552.), Margareta (1555.), Ana (1557.), Vuk (1558.), Nikola V. (1559.) i Magda (1561.) Nakon posljednjeg poroda kćeri Magde (krajem ožujka 1561.), Katarina se teško razboljela (vijest od 6. travnja) i uskoro je umrla (prije 20. lipnja), vjerojatno zbog postporodiljnih komplikacija.[34] Iako je bila slaba zdravlja i premda je svaka od trudnoća nakon rođenja Uršule mogla biti fatalnom,[35] Katarinina odlučnost da pod svaku cijenu osigura svojoj obitelji budućnost je najvjerojatnije bila potaknuta iskustvom stečenim u naraštaju njezinih i Nikolinih roditelja. Nedovoljan broj muškog potomstva u eri osmanskih ratova pokazao se kobnim po život, odreda moćnih s dinastičkim naslijeđem, obitelji njihovih djedova i baka.[36] Katarina je nakon trinaestog poroda umrla ostavivši mužu desetero preživjele djece, od kojih trojicu sinova.[37]

---

[32] Mijatović, *Obrana Sigeta*…, str. 40.
[33] Regan, "Plemićki gradovi, kašteli…", str. 165-188.
[34] Detaljnije s uputama na izvore i literaturu vidi: Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 32.
[35] Prvi su na njezino slabo zdravstveno stanje upozorili akademici: Milan Moguš – Josip Vončina, "O molitveniku *Raj Duše* Nikole Dešića", kao zasebna studija faksimilnog pretiska: Nikola Dešić, *Raj duše*, Franjevački samostan Trsat – Grad Rijeka, Rijeka, 1995., str. 40-41.
[36] S Katarinine strane je riječ je o: Frankopanima Ozaljskim, Da Marzanima Aragonskim, Brankovićima i Jakšićima. S Nikoline strane je riječ o: Zrinskima, Gorjanskima, Kurjakovićima i Iločkima.
[37] Za njezina su života umrli netom nakon poroda ili u vrlo ranoj mladosti, prvorođenac Ivan II., Ana i Vuk; usp. Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 32.

Za Katarinina života udana je tek najstarija kći Jelena (1560.) za Kristofora Országha, a Nikola je do svoje pogibije još uspio udati Katarinu (1562.) za Franju Thurzóa i Doroteju (1566.) za Baltazara Batthyányja. Njihova je namjera očigledno bila poudavati kćeri za sinove aristokratskih obitelji s pristupom i službama na dvoru. Takvu je politiku stvaranja mreže utjecaja pri vrhu vlasti nastavio nakon njihove smrti i sin im Juraj pa je sestre Uršulu udao za Ivana Perényija, Barbaru za Eleka Thurzóa, Margaretu za Nikolu Drugheta, a Magdu za Stjepana Telekessyja. Ti su zetovi bili čelnici raznih komora, kraljevski konjušari i peharnici, sudci, župani te ostali visoki dužnosnici u državi. Što se tiče sinova, Nikola IV. Zrinski je za svoga sina ugovorio brak s jednom od najjačih obitelji u Hrvatskoj i Slavoniji – obitelji Erdődy. Sin Juraj trebao se oženiti s Anom, kćerkom Petra Erdődyja. Zbog te veze Nikola je bio spreman prepustiti prava na već okupirane posjede u Krbavi koje je naslijedio od ujaka Ivana Karlovića i posjede oko Zagreba zamijeniti za već spomenuta vlastelinstva Monyorókerék i Vörösvár te ustupiti kraljevim odobrenjem dužnost bana Petru Erdődyju. Zanimljivo je da na kraju od dogovorenog braka između Jurja Zrinskog i Ane Erdődy nije bilo ništa, jer se Juraj odlučio za drugu ženu čime je došlo do neslaganja i napetih odnosa između dvije obitelji.[38] Krsto Zrinski je umro mlad s nepunih dvadeset godina, a Nikola V. je imao sedam godina kada mu je otac poginuo kod Sigeta tako da za njega nije bilo dogovorenog braka. Od ostalih sinova oženio se samo onaj rođen u drugom Nikolinom braku, Ivan III., s Marijom Magdalenom Kolowart. Naime, nakon smrti Katarine Frankopan, Nikola IV. Zrinski se 10. rujna 1564. oženio za Evu Rosenberg, pripadnicu jedne od najznačajnijih čeških aristokratskih obitelji. S njom je dobio četrnaesto dijete, spomenutog Ivana III., koji je naslijedio majčine posjede u Rosenbergu i Krumlovu.[39] Nakon Nikoline pogibije u Sigetu odnosi su nasljednika mu Jurja i udovice Eve Rosenberg bili napeti zbog nasljednih pitanja, da bi na kraju bila dogovorena isplata od 13.000 zlatnih ugarskih florena Evi kao kompenzacija za pravo na nasljedstvo i ostale dugove.[40]

[38] Detaljnije u: Szabolcs Varga, "»Kuća Zrinskih nije nikad bila istinski dom obitelji Erdődy«. Poglavlja iz odnosa obitelji Zrinskih i Erdődy u ranom novom vijeku", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 34 (2016.), str. 116-122.
[39] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje…*, str. 32-33.
[40] Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva…*, str. 119.

Treba primijetiti promjenu strategije odabira bračnih partnera kćerima i sinovima za vremena Nikole IV. koji je uvidio prednosti bračnog povezivanja i s velikaškim obiteljima koje nisu bile podrijetlom samo s hrvatsko-slavonskog područja. On je, dakle, svoju obitelj povezao s vodećim aristokratskim obiteljima Ugarske i Češke. Juraj je nastavio s tom strategijom te se dva puta ženio, oba puta s pripadnicama moćnih austrijskih grofovskih obitelji. Zrinski su nastavili tradiciju povezivanja s istaknutim obiteljima odnosno političkom elitom, ne samo Kraljevstva, već i Carstva. Bračnim vezama ojačali su svoj status te su postali jednom od uglednijih aristokratskih obitelji na području Hrvatske i Ugarske. Koliko je Nikola IV. bio važna ličnost može se vidjeti iz činjenice da je 1563. bio ozbiljnim kandidatom za imenovanje na mjesto palatina Ugarske, a godine 1565. je na pogrebu kralja Ferdinanda nosio krunu svetog Stjepana uz sina Jurja koji je nosio zastavu Kraljevine.

Još jedan način povećavanja svoje vojne i političke moći bilo je primanje nižeg i srednjeg plemstva u redove svojih pomoćnika, suradnika i službenika, bilo u vojnom, bilo u političkom radu Kraljevstva.[41] Tu prokušanu taktiku koristili su i sinovi Nikole IV. Zrinskog, ne samo da bi održavali lojalnost pripadnika hrvatskog plemstva, već i da uz njihovu pomoć dosegnu još jaču moć i prestiž u Kraljevstvu.

Nikola IV. Zrinski bio je prvi u obitelji koji je obnašao dužnost bana (*Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae banus*). Ban Nikola IV. Zrinski je to mjesto zaslužio kod Pešte u bitci s Osmanlijama kada je 1542. god. spasio brandenburškog nadvojvodu Joachima koji je poveo svoje vojne postrojbe sastavljene od 55.000 vojnika u neuspješno oslobađanje Budima. Nakon što je s 400 Hrvata spasio grad Peštu i nadvojvodu od propasti i smrti i za sve njegove prijašnje pothvate, viteštvo, uzorno ponašanje i vojnu službu, kralj Ferdinand je Nikolu IV. Zrinskog na požunskom saboru imenovao banom Trojedne kraljevine i priorom vranskim. Tako je 24. prosinca 1542. odaslana uredba koja daje na znanje hrvatskom i slavonskom stanovništvu da imaju slušati svoga novog bana. Za vrijeme svoga banovanja često je boravio u svojim utvrdama u Pounju, Gvozdanskom i Zrinu.

[41] Jurković, “Nikola Stariji i Nikola…”, str. 17.

Ban Nikola se pokazao kao vješt strateg i vojskovođa te je izvojevao više pobjeda protiv Osmanlija.[42] U jednoj prilici je pozvao bosanskog pašu Muhameda na dvoboj u Đurđevcu 1554. god. na koji se ovaj nije odazvao. Godine 1556. u prvoj opsadi Sigeta, koji je branio tadašnji kapetan Marko Stančić Horvat, Nikola IV. je s ugarskim palatinom Tomom Nadasdyjem napao Bobovišće (Babócsa) što je izazvalo prekid i odustajanje od daljine opsade Sigeta.[43] Obrambena linija u vrijeme Nikole IV. protezala se od Senja, preko Bihaća, Kostajnice, Siska, Ivanića i Križevaca do Koprivnice te to vrijeme predstavlja jedan od najtežih trenutaka u povijesti hrvatskog naroda.

Banom je Nikola bio sve do 1556. god. kada je nezadovoljan resursima i sredstvima koje je dobivao za obranu, a i zbog dogovora s Petrom Erdődyjem, uz kraljev pristanak prepustio ovome tu dužnost. Nikola od 1556. dobiva nekoliko novih titula i službi. Prva je bila nasljedna titula meštra tavernika (*Tavernicorum Regalium Magister*) čime mu naglo raste prestiž, a druga služba bila je dužnost kapetana Sigeta te zapovjednika obrambenog pojasa od Drave do Dunava odnosno Transdanubijske-Prekodunavske kapetanije.[44]

[42] Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo,* Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 121.
[43] Mijatović, *Obrana Sigeta*…, str. 36.
[44] Varga, *Hrana, kuhinja i blagovanje*…, str. 23-25.

5. Kapetan Sigeta, opsada, smrt i junaštvo

Za života Nikole IV. Zrinskog Sigetskog Hrvatska je trpjela najteže epohe svoje povijesti. Bilo je to vrijeme jednoga od najvećih osmanskih sultana, Sulejmana Veličanstvenog kako ga zovu Europljani, odnosno Sulejmana Zakonodavca kako ga zovu i danas Turci. Sultan Sulejman bio je vladar koji je znatno proširio granice svojega carstva. U Europi je osvojio Beograd 1521. god., ključnu utvrdu koja je branila čitavu Ugarsku. Na Mohačkom polju 29. kolovoza 1526. je porazio ugarsko-hrvatske snage nakon čega je nesretno u bijegu poginuo i kralj Ludovik II. Nakon Ludovikove smrti dolazi do raspada Ugarskog Kraljevstva i početka građanskog rata između dvojice pretendenata na ugarsko-hrvatsko prijestolje, austrijskog nadvojvode Ferdinanda Habsburškog i erdeljskog vojvode Ivana Zapolje, što je Sulejmanu olakšalo napredovanje prema Beču. Sulejman je u tri navrata pokušao, ali je samo jednom opsjedao Beč, 1529. godine. No, dolaskom zime i upornošću branitelja odustao je od opsade. Tada se mladi grof Nikola IV. Zrinski istakao sa svojim banderijem u razbijanju te opsade. Braneći Siget, trideset i sedam godina kasnije, zaustavio je posljednji, treći Sulejmanov pohod kojemu je trebala biti nagrada Beč, odnosno "zlatna jabuka" koja je za Osmansko Carstvo i muslimane u džihadu značila potvrdu nadmoći na europskom tlu.

Sultan Sulejman bio je nezadovoljan situacijom u Aziji i na Sredozemlju te se odlučio za svoj posljednji pohod na Beč koji je osobno vodio, jer je smatrao da njegovi paše i veziri nisu sposobni izvojevati pobjedu. Nakon Ferdinandove smrti naslijedio ga je Maksimilijan koji je odbio plaćati tribut u ime ranije potpisanog primirja pa se Osmansko Carstvo počinje mobilizirati za rat te Sulejman putem uz Dunav kupi logistiku, lokalne paše i njihove postrojbe koje se pridružuju u pohodu prema Beču. Broj osmanske vojske koja je krenula na pohod iznosio je oko 90.000 vojnika i 300 topova bez pomoćnog osoblja koje nije bilo pod oružjem, a koje je brinulo o 30.000 ovaca i ostaloj opskrbi potrebnoj vojsci u pokretu.[45] Vojska se kretala preko Beograda i Osijeka, gdje se izgradio i poznati Sulejmanov most, te je pošla prema Sigetu.

[45] Franjo Črnko, *Nikola Zrinski branitelj Sigeta grada*, ur. Alojz Jembrih, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 49.

Kao odgovor na ogromni osmanski pohod, pomoć u obliku novaca, vojnika i sredstava Maksimilijanu dolazi iz cijele Europe. Kada bi se zbrojila sva kršćanka vojska na području Carstva ona je mogla parirati i ljudstvom i opremom osmanskoj vojsci. Postoje dva puta do Beča; jedan preko Sigeta, a drugi preko Egera. Siget je važna geostrateška utvrda koja se nalazi na prostoru između Barča (Barcs) i Pečuha (Pécs) te štiti prolaz prema Beču. Sam grad je bio podijeljen na tri dijela: Stari Grad, Veliku Varoš i Novu Varoš. Bez obzira što se u početku nije znalo kojim putem će pohod krenuti, Nikola IV. bio je spreman obavljati svoju dužnost do kraja te je odlučio dodatno opremiti Siget, koji je u svome arsenalu raspolagao s otprilike 40 topova i 800 centi baruta. Kada je postalo jasno da se glavnina osmanske vojske kreće prema Sigetu, iz Beča je Nikoli stigla logistička potpora u obliku 41 kola s 212 konja, 14 raznih topova, 2.400 tanadi za topove, 300 sjekira, baruta, olova i hrane (pšenično brašno, pšenica, ječam, zob, suho meso, vino, ocat, kaša, suha riba, bob, grah te ostala hrana, bilo za konje, bilo za ljude).[46] Uz ovakvu opskrbu Nikola je raspolagao i s oko 2.500 ratnika koji su većinom bili Hrvati i Mađari. Nikola IV. bio je siguran da će uspjeti izdržati opsadu od 2 do 3 mjeseca te se nadao da će ostale kršćanske snage pritiskati opsadnike sa strana i sjeći im putove. Prije opsade poslao je nekoliko pisama od kojih je jedna oporuka od 23. travnja 1566. u kojoj većinu svoje imovine ostavlja sinovima.[47] Iz ostalih pisama vidljivo je da je bio spreman braniti Siget do zadnjeg čovjeka i zadnje kapi krvi; … *da prolije krv svoju za Boga i domovinu veselo i vjerno, a sudbina htjedne, da i život svoj žrtvuje*.[48] Siget je okruživala i velika močvara koja bi u potpunosti onesposobila topove koje su Osmanlije vukle sa sobom, međutim godina 1566. bila je izrazito sušna pa je opsadnicima bilo lakše dovući svoje topove i samim time ozbiljno zaprijetiti braniteljima Sigeta. Posadu Sigeta činili su u velikom broju izbjegli Hrvati iz okupiranih područja.

Nakon što je postalo sigurno da je glavnina Sulejmanove vojske prešla Dravu 17. lipnja 1566. i da osmanska izvidnica logoruje pored Šikloša (Siklós), Nikola IV. je poslao malu udarnu jedinicu koja je potukla izvidnicu, zarobila nekoliko sultanovih časnika i razne bojne zastave. Kada je ta informacija došla do Sulejmana, odlučio je da se taj čin

[46] Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*…, str. 125-126.
[47] Bruna Kuntić-Makvić (prev.), "Oporuka Nikole Zrinskog", u: Jadranka Damjanov (ur.), *Zrinski i Europa*, Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb, 2000., str. 136-150.
[48] Mijatović, *Obrana Sigeta*…, str. 57.

mora kazniti. Tako se Sultan 1. kolovoza uputio prema Sigetu i za par dana je s vojskom osvanuo pod zidinama grada.

Nikola IV. je uoči opsade okupio sve svoje zapovjednike, vojnike i civile koji su boravili u Sigetu, te im je održao govor kojim ih je pozvao na vjernu službu, hrabrost, slogu i vjeru. Ohrabrio ih je rekavši: … *neću vas ostaviti, nego da oću trpiti s vami zlo i dobro i da oću ovdi s vama živiti i umriti*.[49] Nakon zakletve uveo je opsadno stanje u gradu uz najstrože mjere opreznosti i poslušnosti zapovjednicima, a za zamjenika je imenovao Gašpara Alapića. Kazna za neposluh je bila smrt.

Sultan Sulejman je pod Siget stigao 6. kolovoza i opsada je započela. Prvi se dan vodila velika bitka te se iz svih turskih topova zapucalo prema Sigetu. Kao što je spomenuto, Siget je podijeljen na tri dijela pa je tako i osvajanje Sigeta bilo podijeljeno u tri faze. Prva je pala Nova Varoš koja je imala i najslabije obrambene položaje koji su zahtijevali dosta resursa, a koje Nikola IV. Zrinski nije imao. Nakon četiri dana krvavih okršaja izdao je zapovijed o napuštanju Nove Varoši. Odmah su, 10. kolovoza, započeli napadi na Veliku Varoš tako da su Osmanlije ne mareći za gubitke gradili nasipe i prokope konstantno jurišajući na branitelje. Glavnina borbi događala se upravo u tom dijelu Sigeta, a konačan juriš koji je uzrokovao pad Velike Varoši zbio se 19. kolovoza kada su Osmanlije probile nasip i upale u samu Varoš. Najviše gubitaka među braniteljima bilo je upravo u povlačenju iz Velike Varoši u Stari Grad.[50] U osvajanju Velike Varoši je izginulo oko 3.000 osmanskih vojnika, a branitelja je u utvrdi ostalo oko 800 s nešto djece, žena i ostalih civila.

Jedini način da branitelji ostanu živi jest bila vanjska intervencija kršćanske vojske koja bi na neki način pomogla prekinuti opsadu Sigeta. Manje operacije su se vodile po cijelom Kraljevstvu, ali najviše kršćanske vojske skupilo se u Đuru (Győr) u taboru kraljevske vojske, oko 90.000 dobro opremljenih vojnika. U kraljevom taboru su se razmatrale tri opcije: 1. je bila okupljanje sve vojske i pomoć braniteljima Sigeta; 2. je bila napad na, od 1545. god. sjedište osmanskog sandžaka, Ostrogon (Esztergom) kako bi se zbog strateške važnosti tog grada Sulejmana prisililo na slanje znatne pomoći Ostrogonu; 3. da se ne radi ništa, nego da se čeka osmansko povlačenje i onda

[49] *Isto*, str. 65.
[50] Črnko, *Nikola Zrinski branitelj Sigeta…*, str. 14.

napadne Ostrogon. Odlučilo se da će se čekati te je tako sudbina Sigeta bila u potpunosti u rukama Nikole IV. Zrinskog i njegovih branitelja.

Padom Velike Varoši dolazi do promjene taktike u osmanskom taboru. Odlučili su konstantno pucati po utvrdi, odnosno Starom Gradu sa sve četiri strane te su počeli podizati nasip s kojega su topovi pucali. Obje su se strane borile pod konstantnom paljbom topova i pušaka. Dok su napadači gradili nasipe, branitelji su popravljali i krpali štete na zidinama. Prvi juriš je izveden 26. kolovoza u kojemu je poginulo oko 1.000 janjičara te dvojica zapovjednika. Bližio se i 29. kolovoza koji je kod Osmanlija imao izuzetno važno značenje. Na taj su dan prvo osvojili Beograd 1521., a 1526. su pobijedili u bitci na Mohačkom polju. Tako i je sam sultan Sulejman izašao pred svoje trupe i hrabrio ih te je izdao zapovijed za juriš, ali na njegovu žalost, on je uspješno odbijen. Veliki broj poginulih napadača polako počinje zadavati muke sultanu. Unatoč svemu, juriši traju i sljedeća tri dana i svi su odbijeni. Napadači su izgubili oko 4.000 ljudi, ali je poginulo i puno branitelja. Nakon svih tih neuspjeha Sulejman poziva branitelje na predaju s ponudom da Nikola IV. Zrinski postane gospodar cijele Hrvatske. Strijelama su slali i letke na hrvatskom, mađarskom i njemačkom jeziku s pozivima braniteljima na predaju. Uspješna obrana utvrde odnosno Starog Grada demoralizirala je osmansku vojsku, a harale su i bolesti u njoj, najviše dizenterija. Juriši su se nastavili sve do 4. rujna, jednog od ključnog trenutka opsade, kada je Sulejman umro. Sultan je umro vjerojatno od dizenterije koja je harala cijelim osmanskim taborom. Njegova je smrt međutim ostala tajnom zahvaljujući velikom veziru Sokoloviću koji je znao da bi u slučaju obznane sultanove smrti, moral vojske bi bio uništen. Vojska je za smrt sultana saznala tek 24. i 25. listopada na povratku s pohoda.[51]

Veliki vezir Sokolović znao je da će Siget morati pasti kroz par dana ili će iz opsade Osmansko Carstvo izaći kao gubitnik. Naredio je stoga opće napade na Stari Grad. Zbog nemogućnosti držanja vanjskih zidina, Zrinski je naredio povlačenje u posljednji bastion obrane, kulu Starog Grada. Kao i u povlačenju iz Velike Varoši veliki dio branitelja izginuo je u borbama s napadačima. Civilno stanovništvo je odvedeno u roblje, a ranjene vojnike su Osmanlije poubijale. Nakon zauzimanja vanjskog dijela

[51] Sultana Sulejmana naslijedio je njegov sin Selim II., a na mjestu smrti sultana Sulejmana podignut je Turbe odnosno mauzolej s organima sultana. Taj mauzolej je uništio Nikola VI. Zrinski praunuk sigetskog heroja. Usp. Mijatović, *Obrana Sigeta*…, str. 82.

Starog grada Sokolović je poslao poziv Zrinskom da se preda u zamjenu za život i slobodu. Nikola IV. ponovno je odbio predati grad. Na to osmanske postrojbe 7. rujna počinju s vatrenim strijelama i vatrenim kuglama pucati po kuli u nadi da će ju zapaliti. Grad počinje gorjeti, a Nikola IV. s braniteljima ne može ugasiti vatru, te je zapovjedio svome komorniku da mu donese svečanu odjeću. Uzeo je sablju svoga oca i rekao da je ta sablja njegove obitelji, da je s njom sve stekao i da će s njom trpjeti što mu Bog bude sudio. Nakon toga je pozvao svoje preživjele suborce te im održao kratak govor i rekao da će jurišati iz zapaljenog grada, susresti se s neprijateljem i za Boga i domovinu umrijeti. Na njegov su se znak otvorila vrata, iz njih je opalio jedan teški top te je započeo juriš branitelja grada Sigeta na čelu s Nikolom IV. Zrinskim Sigetskim. Kada su izletjeli iz grada Nikola je pogođen iz tri arkebuze te umire u borbi s neprijateljem. Oko njegova mrtva tijela sjatili su se njegovi vitezovi koji su ga štitili, te na kraju umiru uz svoga kapetana i zapovjednika. S tim jurišom iz zapaljenog grada, Siget je pao u ruke mrtvog sultana.

Nakon pada Sigeta su Osmanlije muškarce poubijali, a žene i djecu su odveli u roblje. Poznato je da su među sedmoricom preživjelih bili Ferenc Črnko i Gašpar Alapić. Gubitci Osmanlija brojali su 18.000 konjanika i 7.000 janjičara, a branitelji su izginuli gotovo svi. S Pirovom pobjedom uz gotovo 25.000 ljudi gubitaka i smrću samog sultana Sulejmana, Osmanlije su zauzele Siget, ali su odustale od daljnjeg pohoda na Beč. Nikoli IV. Zrinskom Sigetskom odsjekli su glavu, prema nekim navodima čak su je naboli i na kolac, a truplo sigetskog junaka navodno je zapaljeno dok drugi izvori govore kako ga je dostojno zakopao njegov bivši zarobljenik. Sokolović je glavu poslao svome bratiću Mustafi, budimskom paši, a on ju šalje preko grofa Egona od Salma u carski tabor u Đur.[52] Glavu su Nikole IV. Zrinskog Sigetskog u Đuru preuzeli sin Juraj, zet Baltazar Batthyany i Franjo Tahi. Oni su ju potom odnijeli u Čakovec te su ju pohranili u obiteljsku grobnicu u crkvu pavlinskog samostana sv. Jelene uz njegovu prvu ženu Katarinu Frankopan, kćer i dva sina.

[52] Mijatović, *Obrana Sigeta…*, str. 95.

(Oton Iveković, *Provala Nikole Zrinskog iz Sigeta*, 1889.)

Sramotna je bila neodlučnost carsko-kršćanske vojske, koja nije napravila ništa da pomogne braniteljima u Sigetu. Priče o opsadi Sigeta su se proširile cijelom Europom pa i dalje, što je Nikolu IV. Zrinskog Sigetskog i njegove borce odvelo u besmrtnost. Nikolu je naslijedio njegov sin Juraj po kojemu se nastavila loza grofova Zrinskih iz Čakovca.

6. Zaključak

Moćna je obitelj ogranka Banića plemenitog roda Šubića Bribirskih s preseljenjem u Zrin izgradila potpuno novi identitet. Nakon aklimatizacije u Slavoniji ta je obitelj širila svoj utjecaj svim mogućim sredstvima; kupovinama, bračnim strategijama, parničnim sporovima pa i otvorenim sukobima sa susjednim plemićima. Jedno od većih širenja dogodilo se za vremena Nikole III. Starijeg ženidbom s Jelenom Karlović, kneginjom Krbavskom. U vrijeme kada je glava obitelji bio Nikola III. Stariji grofovska obitelj Zrinski se već opekla u srazu s Osmanlijama. Otac mu je, Petar II., poginuo na Krbavskom polju, a on je sve teže uspijevao u obrani vlastitih posjeda i granice. Takva situacija, ako ne i gora, zadesila je i sinove Nikole III. Starijeg, prvenstveno Nikolu IV. i Ivana koji su čitav život proveli u borbama s Osmanlijama. Nakon smrti brata Ivana 1541. godine, Nikola IV. je postao jedini nasljednik posjeda Zrinskih. Koristio je sve moguće strategije preživljavanja osmanskog udara kako bi svojoj obitelji osigurao što sigurniju budućnost; kreiranje bračnih veza, odabir isplativih vojnih i administrativnih službа kako bi zadobio novi centar ekonomske i političke moći, što je na koncu i uspio dobivši u nasljedan posjed Čakovec i vlastelinstvo Međimurje. Time je Nikola IV. Zrinski postao jednim od najvažnijih aristokrata u Kraljevstvu. Zaslugama Nikole III. i Nikole IV. Zrinskog obitelj je skočila na vertikalnoj ljestvici i postala je važnim političkim i gospodarskim čimbenikom u najtežim trenutcima hrvatske povijesti. Iako ni prvi ni zadnji Hrvat koji je svoj život dao za domovinu, sudbina Nikole IV. ostala je zapamćena zbog hrabrosti i poštovanja prema državi, kralju i Bogu. Junačka obrana Sigeta 1566. je jednog od naših heroja odvela u besmrtnost. Raznim pjesmama, slikama i tekstovima koji se pjevaju, čitaju i gledaju po cijelom svijetu, pa čak i u dalekom Japanu, ta besmrtnost ne jenjava. Na svim tim mjestima se čuje povik Nikole IV. Zrinskog prigodno pripremljen za Zajčevu operu: *U boj u boj! Mač iz toka, bane, nek dušman zna kako mremo mi! Grad naš već gori, stiže do nas već žar, rik njihov ori, bijesan je njihov jar!*.

LITERATURA:

1) Črnko, Franjo, *Nikola Zrinski branitelj Sigeta grada*, ur. Alojz Jembrih, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016.

2) Feletar, Dragutin, "Značenje zrinskog Legrada i Novog Zrina u obrani od Osmanlija", u: Romana Horvat (ur.), *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti,* Matica hrvatska, Zagreb, 2012., str. 165-188.

3) Heršak, Emil – Šimunko, Jože, "Međimurje – povijest, identitet i seobe", *Migracijske teme*, vol. 6, br. 4 (1990.), str. 569-591.

4) Horvat, Romana (ur.), *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti,* Matica hrvatska, Zagreb, 2012.

5) Horvat, Zorislav, "Kašteli knezova Zrinskih potkraj 15. i početkom 16. stoljeća u Pounju", u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 97-136.

6) *Hrvatska opća enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

7) Jurković, Ivan, "Klasifikacija raseljenika u Hrvata za trajanja osmanske ugroze (od 1463. do 1593.)", *Migracijske i etničke teme*, sv. 19, br. 2-3 (2003.), str. 147-174.

8) Jurković, Ivan, "Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića *de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio drugi – Nasljednici Stjepana Berislavića tijekom 16. st.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 21 (2003.), str. 119-180.

9) Jurković, Ivan, "Nikola Stariji i Nikola Sigetski", u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 11-19.

10) Karbić, Damir – Miljan, Suzana, “Knezovi Zrinski u 14. i 15. stoljeću između staroga i novoga teritorijalnog identiteta”, u: Romana Horvat (ur.), *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti,* Matica hrvatska, Zagreb, 2012., str. 15-43.

11) Klaić, Nada, *Medvedgrad i njegovi gospodari*, ČGP Delo – Globus, Ljubljana – Zagreb, 1987.

12) Kuntić-Makvić, Bruna (prev.), “Oporuka Nikole Zrinskog”, u: Jadranka Damjanov (ur.), *Zrinski i Europa*, Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb, 2000., str. 136-150.

13) Ladić, Zoran i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.

14) Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Golden marketing, Zagreb, 1998.

15) Mijatović, Anđelko, *Obrana Sigeta*, 2. dop. i prošir. izd., Školska knjiga, Zagreb, 2010.

16) Moguš, Milan – Vončina, Josip, “O molitveniku *Raj Duše* Nikole Dešića”, kao zasebna studija faksimilnog pretiska: Nikola Dešić, *Raj duše*, Franjevački samostan Trsat – Grad Rijeka, Rijeka, 1995.

17) *Opća i nacionalna enciklopedija u 20 svezaka*, Pro Leksis – Večernji list, Zagreb, 2007.

18) Petrić, Hrvoje, “Nikola IV. Šubić Zrinski”, *Hrvatska revija*, br. 3 (2017.), str. 29-33. (dostupno na: http://www.matica.hr/hr/530/nikola-iv-subic-zrinski-27448/)

19) Regan, Krešimir, “Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski”, u: Zoran Ladić i dr. (ur.), *Povijest obitelji Zrinski u povodu 340. obljetnice smrti Nikole Zrinskog*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 137-192.

20) Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata, pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.*, Marjan tisak, Split, 2004.

21) Štefanec, Nataša, *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, BARBAT, Zagreb, 2001.

22) Varga, Darko, *Hrana, kuhinja i blagovanje u doba Zrinskih. Život na zrinskim dvorovima, utvrdama i vlastelinstvima u 16. i 17. stoljeću, s knjigama recepata*, Meridijani, Zagreb, 2016.

23) Varga, Szabolcs, "»Kuća Zrinskih nije nikad bila istinski dom obitelji Erdődy«. Poglavlja iz odnosa obitelji Zrinskih i Erdődy u ranom novom vijeku", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 34 (2016.), str. 107-123.

23) "Zrinski, Nikola IV.", u: *Hrvatska opća enciklopedija* (dostupno na: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=67474)

SAŽETAK:

Za vrijeme osmanskog pritiska na teritorij Ugarskog-Hrvatskog Kraljevstva, jedne od najtežih epoha za hrvatski narod, plemići su bili ti koji su očuvali “ostatak ostataka nekadašnjeg slavnog Hrvatskog Kraljevstva”. Jedna od tih plemićkih obitelji bili su grofovi Zrinski, koji su od Petra II, Nikole IV. Zrinskog Sigetskog i njegovih nasljednika branili granice i hrvatski narod od osmanskih osvajanja, pljačkanja i ubijanja. Od vremena kada su zamjenom dobili Zrin počinje postupna aklimatizacija Zrinskih u Slavoniji, a kasnije i u Ugarskoj. Grofovi Zrinski raznim načinima šire svoj utjecaj kroz Kraljevstvo i tako za života Nikole IV. Zrinskog Sigetskog postaju jedna od moćnijih aristokratskih obitelji u Kraljevstvu, a sam Nikola IV. Zrinski Sigetski jedna od najvažnijih osoba u Kraljevstvu. Bračnim strategijama, obnašanjem mnogih dužnosti i pomno smišljenim aktivnostima su neki od razlozi opstojanja i širenja grofova Zrinskih za vrijeme Hrvatsko-turskog stogodišnjeg rata. Nikola IV. Zrinski Sigetski za vrijeme svoje službe i svojih herojskih zasluga u Opsadi Sigeta, stekao je slavu i mjesto jednog od brojnih hrvatskih heroja koji su postali dio hrvatske povijesti i ponosa hrvatskog i mađarskog naroda.

Ključne riječi:
grofovi Zrinski, Nikola III. Zrinski, hrvatsko-turski ratovi, Nikola IV. Zrinski, opsada Sigeta, Katarina Frankopan, Ivan Karlović, bračne strategije

ABSTRACT:

During the Ottoman pressures on the territory of the Hungarian-Croatian kingdom and one of the most difficult epochs for the Croatian people, nobility were the ones who preserved „the rest of the remains of the former glorious Croatian kingdom”. One of these noble families was the counts Zrinski, who were from Peter II., Nicholas IV. Zrinski of Szigetvar and to his heirs who were defenders of the borders and the Croatian people from the Ottoman conquest, plundering and killing. From the time Zrinski obtain Zrin through replacement, they started their gradual acclimatization in Slavonia and later in Hungary. The Counts Zrinski had spread their influence through the kingdom in various ways, and so on to the life of Nikola IV, they became one of the most powerful aristocratic families in the kingdom and Nikola IV. Zrinski of Szigetvar himself one of most important persons in the kingdom. The marriage policy, their own ministry, and many other duties and carefully designed activities were the reasons for the survival and spread of the Counts of Zrinski during the Croatian-Turkish centennial war. Nikola IV. Zrinski of Szigetvar during his service and his heroic actions in the siege of the Szigetvar, had earned his place as one of the many Croatian heroes that have become part of Croatia's history and pride of the Croatian and Hungarian nations.

Keywords:

Counts Zrinski, Nicholas III. Zrinski, Croatian-Turkish Wars, Nicholas IV. Zrinski, Siege of the Szigetvar, Catherine Frankopan, John Karlovic, Marriage strategy